Sigar-Sagnets Stednavne hos Saxo.

Af *P. Severinsen.*

I gammel dansk Heltedigtning har Kvadet om Hagbards og Signes Elskov og de dertil hørende Fortællinger om Slægtsfejder haft en Æresplads. Det hører aabenbart til vore ældste Heltesagn og har sin Rod i Folkevandringstiden. Det var kendt viden om og saa gammelt, at man anbragte Skuepladsen derfor mange forskellige Steder i Nordens Lande. I Valdemarstiden var det i Midtsjælland den almindelige Mening, at Stedet var *Sigersted.* Ærkebiskop Absalon voksede op i det nærliggende Fjenneslev i en Hovdingeslægt, der var stærkt optaget af Landets gamle Minder. De har kendt Hagbardskvadet og Fortællingerne, og Drengen har med Interesse lagt Mærke til alt muligt, der kunde bekræfte Antagelsen, at ovre i Nabobyen var alt dette sket. Som moden Mand har han sat Saxo ind i de Enkeltheder, han har iagttaget, og dem meddeler Saxo saa i sit latinske Historieværk.

Vi lader nu forelobig alle Spørgsmaal ligge, om disse Steder virkelig var Skuepladsen for de besungne Begivenheder. Det har allerede sin store

Interesse at strejfe rundt i Egnen med Asser Rigs unge lovende Søn og lære hans Tanker at kende, — skal vi sige som Stednavneforsker.

Men Saxo snakker Latin i ustandselig Veltalenhed og evig optaget af at faa alle Valerius Maximus's Aandfuldheder og Ordspil anvendt i Fortællingen om „Danernes Bedrifter". Derfor faar vi sjælden Navnene i dansk Dragt. De er forklædte i sirlig Latin. At faa dem ud af denne Forklædning er ikke nogen ringe Møje, og heller ikke jeg har helt „overvundet Romertrolden jættestærk", for at tale med Grundtvig. Men det meste kan klares og er allerede klaret af andre. Jeg har dog lidt at føje til og har jo visse Fordele som bosiddende i Egnen.

Saxos Fortælling har ellers tidlig faaet Forskere til at undersøge paa Stedet. Allerede *Anders Vedel* har aabenbart hørt sig for. Det ses af Smaanoter i hans Saxo-Oversættelse 1575. Den første grundigere Undersøger er *Ole Worm*. Han var ude i Sigersted og fik Præsten i Bringstrup *Henrik Thygesen Colding* med derover. Nogle gamle stedkendte Folk, som Præsten vel har skaffet tilveje, fulgte med og forklarede, hvad de vidste, og Ole Worm ridsede det op. Bag efter fik han Datidens Specialist i Landmaaling og Kortlægning Professor *Hans Lauremberg* i Sorø til at udarbejde et Kort efter Iagttagelser i Marken, og dette Kort kom i Worms Monumenta Danica 1643 og gengives her. Det viser, hvordan man da tænkte sig det. Paa Egnen førte disse Sysler til, at man gav sig til at skrive Sigersted i Stedet for Siersted.

1758 har Præsten i Bringstrup *Peder Danckell* indberettet Folketraditionen til Hofmans Fundatser.

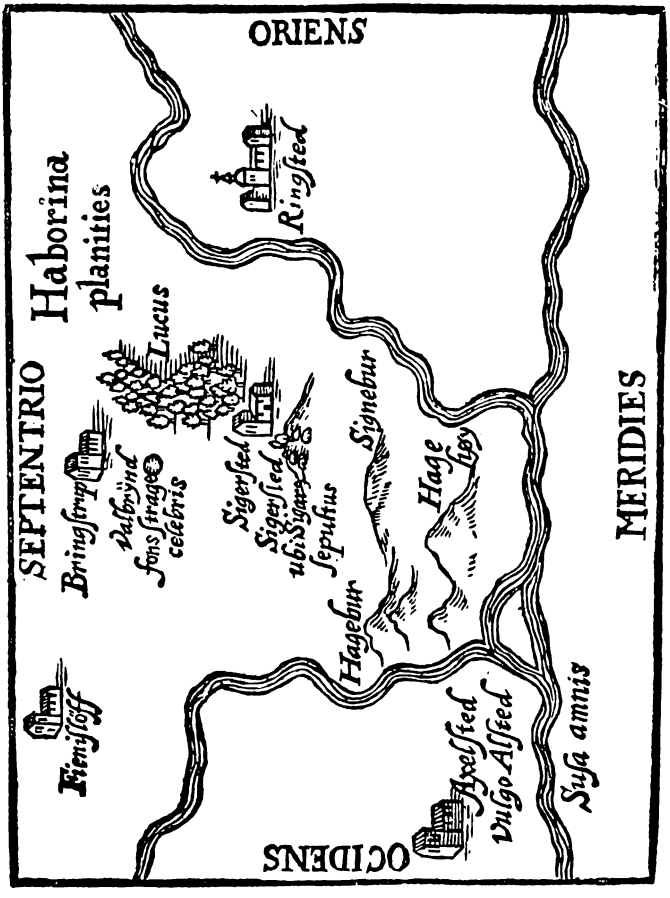

Worms Kort over Sigersted 1643.

Haborina planities ɔ: Habor-Sletten er Kortets Titel. Valbrynd fons strage celebris ɔ: Valbrønd en Kilde beromt ved Mandefaldet. Lucus ɔ: Lund, Hjemskoven. Sigersted ubi Sigarus sepultus ɔ: S, hvor Sigar er begravet, der ses en Stenkreds, Susa amnis ɔ: Susaaen. Septentrio, Meridies, Occidens, Oriens ɔ: Nord, Syd, Vest, Øst.

Indberetningen findes endnu i Bispearkivet, og da den er utrykt, gengives den her:

„Byen Sigersted har sit Navn af en hedensk Konge Siger, der ligger begraven Vesten for Byen strax uden for, men nu ligger der kun faae store Steene, saa det neppe er kiendt at være en hedensk Begravelse. Der er ingen Skrift at finde paa nogen af Steenene. Der gaar et Gierde mit over Begravelses-Stædet, hvor der er Leed, som kaldes *Sigers-Leed.* Paa den ene Ende af samme Begravelse synes at være nok Een, som er ubekiendt; ventelig hans Dronnings eller Datters Signes.

I den ene Mark mod Norden er et Vandstæd eller Kilde, som kaldes *Vall-Bronden*, hvor man mener Kongen er falden i Træfningen mod Printz Hagbar. I den anden Mark Sydvest for Byen er en lang flad Høj kaldet *Signes bour*, hvor bemeldte Kong Sigers Datter Signe loed sig indebrænde, og strax derved sees *Hagbars Høi*, hvor denne hendes Galan blev hengt.“

Danckells Eftermand *Seyer Mahling Beyer* skaffede sig endelig en noget blandet Berommelse ved vidtløftige og meget selvtilfredse Undersøgelser, hvis Resultater han nedlagde i Bogen „En geographisk-historisk og oeconomisk, physisk-antiqvarisk Beskrivelse over Bringstrup og Sigersted Sogne ved Ringsted, med en tragisk Fortælning over disse Sognes første Beboere og Folkeslægt, i Henseende til deres Liv, Skiebne og sørgelige Tildragelser.“ Sorø 1791. For ham er alle Gaader løst, og ved at grave i Høje har han fundet baade Kong Siger og hans Dronning og hans Hest. Dronningen fandt han i en Høj paa Ormsagrene paa Bringstrup Præstegaardsmark. Hun hed Beren og har bygget Bringstrup, der oprindelig har heddet Berens Torp!! Præstens Børn begravede hendes Ben paa Bring-

strup Kirkegaard, og Professor Abraham Kall restavrerede hendes Bryst-Smykke. Men hendes „Tombaks-Spænde“ fik Beyer til at smage den litterære Kritiks Malurt. Beyer er en upaalidelig „Iagttager“ og en saare naiv Oldforsker. Men et og andet har han dog set og formodentlig fortalt nogenlunde rigtig. Og paa det Bogen ledsagende Kort er hans „Resultater“ indtegnede.

Endelig har virkelig Videnskab nu sin Repræsentation i *Jørgen Olriks* Noter til hans Saxo-Oversættelse. I Svend Grundtvigs Danmarks gamle Folkeviser I. er alle Overleveringer gengivne.

Vi vil nu prøve at følge Absalon rundt i Egnen gennem Saxos Fortælling.

Efter Saxo boede da Kong *Sigar* som Danernes Konge i *Sigersted* (Sigari oppidum) som sin Fader Sigvalds Efterfølger. Han havde Sønnerne *Sigvald*, *Alf* og *Alger* og Datteren *Signe*. Alf og Alger farer paa Vikingetog og træffer der sammen med Underkongen (regulus) *Hamunds* Sønner *Helvin*, *Hagbard* og *Hamund*. De slaas, til de ikke kan mere, og bliver derefter Kammerater. Hagbard kommer med til Sigersted og vinder Signes Gunst. Hende bejler ellers den fine Tysker Hildegisel til. Men Kongen har to Raadgivere, den gode Bilvis og den onde Bolvis. Den sidste sætter ondt mellem Sigars Sønner og Hamunds Sønner. Alf og Alger fældede Helvin og Hamund „ved den Havn, som kaldes *Hamunds Vig* (Sinus Hamundi).“ Hvad dermed menes, vides ikke. Det maa vel være et Sted ved Kysten.

Dermed er Signalet givet til Blodhævn i det uendelige. Hagbard fælder Alf og Alger, og Tyskerhaderen Saxo gotter sig rigtig ved, at Hildegisel slip-

per vanæret derfra med et Spyd igennem Bagen. — Derpaa vover Hagbard forklædt sit Besøg hos Signe. Ternerne forraader ham, han fanges og føres frem paa Tinge til Folkets Dom. Bølvis raader som sædvanlig til det værste, og det bliver en Dødsdom.

„Saa blev Hagbard fort op paa den *Banke* (mons), som siden har baaret Navn efter ham (eller „derefter", ab ipso) for at hænges der."

Der er slet ikke mere noget Holdepunkt til at afgøre, hvilket Sted Saxo hermed mener.

Anders Vedel oversætter (1575) saaledes: „Der Hagbart kom til Bjerget, som haffuer endnu denne dag her aff sit naffn", og har saa som Randnote: *Galiebierget ved Sigersted.* Paa samme Maade klarer Beyer sig, idet han (S. 224) lader Henrettelsen ske paa *Galgehøj* paa Sigersted Mark, „hvor det fortælles, en Træ-Bielke af Gallien skal være funden for mange Aar siden," Denne sidste turde nu være en helt anden Bjælke, som vi siden kommer til. Samme Galgehøj har han ikke paa sit Kort, men S. 38 har han følgende Oplysning om den: „Galle-Høi, hvor en Gallie var opreist, at Prinds Habor skulde hænges i, hvoraf Bielken er siden funden i Jorden. Nogle kalde denne Høi Knollehøi, andre Kalvehøi, andre Gallehøi; hvilket sidste er det rigtigste". Det kære Barn har altsaa haft mange Navne. Paa Udskiftningskortet (1805) findes et Agerskifte: Knolle-Stykkerne paa Lykkegaards nederste Mark ved Englerup Skel lige i Vest fra Englerup. Her maa vel den omtalte Høj have ligget. Men Saxo taler om en Banke (mons), og man faar den Fornemmelse, at han tænker paa noget med Hagbards Navn i. Han taler for den Sags Skyld ogsaa om,

at en Landsby (pagus) har Navn efter ham. Det maa være *Havbyrd* — meget naivt, at en Mand, der lige kommer og bliver hængt, faar en Landsby grundlagt! — men han gør ikke dette til eet med Retterstedet.

Den samme Følelse af, at Hagbards Navn skulde være deri, faar *Arild Huitfeld* (Danmarks Krønike I, 1603, S. 20) til uden videre at sige, at „Habord bleff hengd paa et Bierge, hedder Habordshøj". Dette er rent Gætværk. Ellers havde et saadant Højnavn været kendt siden. Men Huitfelds Autoritet er vel nok Skyld i, at Ole Worm paa sit Kort ude ved Sigersted Vestskel ved Tuel Aa har faaet anbragt en Høj kaldet Hagebur (paa Mons-Agre?) Hos Peder Danckell er aabenbart Hagehøj gjort til Hagbards Høj, og dette gaar derefter igen i Danske Atlas (VI, 326) og hos Beyer — og den Dag idag paa Generalstabens Kort. Men lige grundløst er det altsammen. Peder Danckell har dog muligvis sin Visdom fra Seier Schoubølles Saxo-Oversættelse (1752, S. 201): „Endnu vises det Bierg, hvorpaa Hagbart blev hengd, som kaldes Hage-Høien".

Vi maa altsaa opgive at ledsage Absalon til denne Plads. Et Vink vilde man maaske have, hvis man vidste, hvor Herredets Tingsted var i Absalons Tid. Det har vel været i Alsted.

Signe indebrænder sig saa i *Kongsgaarden* (aula). Og denne ved baade Saxo og Folketraditionen Pladsen for. Saxo skriver, og man hører strax, at Røsten er Absalons:

„Men paa det ingen skal tro, at alle Oldtidens Spor er helt forsvundne, bekræftes Troværdigheden af det, som nys er fortalt, endnu den Dag idag ved

Vidnesbyrd paa selve Stederne, thi baade har Hagbard efter sin Død givet en Landsby (pagus) Navn, og ikke langt fra Sigersted (Sigari oppidum) er der et Sted til Syne, hvor en Forhøjning (agger) rager lidt op over Sletten og ved sin Jorddynge viser en gammel Husgrund. En Mand har ogsaa fortalt Absalon, at han havde set en Bjælke, der var fundet der paa Stedet, og som en Bonde havde stødt paa med sit Plovjern, da han pløiede Jorden".

Denne Bygningsgrund ved Traditionen god Rede paa, og der er ikke Tvivl om, at Absalon har ment det samme Sted. Dets senere Navn er bare ikke Datidens, „Kongsgaarden", men den senere Folkevises. Det kaldtes „*Signes Bur*". Det ses paa Worms Kort og

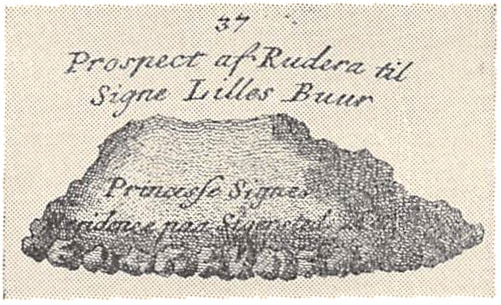

Beyers Billede af Signes Bur.

omtales af Danckell, Beyer og endnu levende ældre Folk paa samme Maade. Den folkelige Udtale er „Sejlsbur" (med Tryk paa sidste Stavelse). I adskillige af Viseopskrifterne er Prinsessens Navn „Seinel" eller „Seinellille". Pontoppidans danske Atlas har (VI, 326) „Signillis-bur". Bagved ligger vel en Tanke om, at Prinsessen hed Signild og ikke som i den gamle nordiske Overlevering Signy. Stedet var en langagtig Vold (Saxo siger ogsaa

„agger") ved Vejen langs Sigersted Sandlodder. Nu er Pladsen bleven til et Hul, en Grusgrav. Der toges i sin Tid Grus til Jærnbaneanlæget, og siden er der taget mere. Ved Enden deraf ligger nu et Maskinhus, ved hvis Gavl Vejen drejer ned til Generalstabens „Hagbards Hoj". Beyer har en Tegning, som i al sin Ubehjælpsomhed viser tydeligt nok, at det har været en Stenalders Langdysse med sine Randstene. En saadan Langdysse kan godt se ud som Grundstenene af en Bygning. Et Exempel ses ovre i Alsted Skov. Og med disse Forestillinger har Absalon og de mange senere Slægter staaet overfor denne „Jorddynge". Selv om det nu var en Misforstaaelse, kunde det have været ganske kønt, om man havde ladet den ligge. Beyer angiver, at den var 260 Alen lang og 26 Alen bred, men Beyers Tal er gerne vilde. „Rudera ses i Grunden til en mærkelig og vigtig Bygning, om hvis Navnkundighed Historien taler, og derfor har været besøgt og seet af mange udenlands Fremmede".

Det kan dog godt se ud til, at denne Langdysses Inddragning i Sagnet er en paa Absalons Tid forholdsvis ny „arkæologisk" Forbedring af Historien. Naar man nemlig med Kendskab til Udsigtspunkter og den Slags anskueliggør sig den følgende Fortælling om Haketoget og Sigars Fald, faar man det Indtryk, at Kongen tænkes boende i den nuværende Sigersted By ovenover Valbrønde. Saaledes har der vist oprindelig været fortalt.

De tre Hamundssønner var nu døde, men der var en fjerde, den berømteste af dem alle, Datidens største Viking *Hake Hamundsøn*. Han vendte sine

Vaaben fra Irland mod Danskerne og landede „i den Havn, som paa Dansk hedder *Hærvig* og paa Latin Exercituum sinus; hvor nu den By, Esbern har bygget, med sine Forskandsninger beskærmer de omboende og formener de vilde Barbarer Adgang". Nu siger vi *Kallundborg Fjord.* Derfra marscherer Hovedstyrken sydpaa. Men en Del af Flaaden sendes uden om Sjælland for at sejle op ad *Susaaen* (Susa amnis).

Færden fra Kallundborg til Sigersted gaar saa gennem Sjælland, saa vidt muligt skjult i Skove. Saxo beskriver Landet saaledes:

„Denne Vej, som i gamle Dage var opfyldt af store Skove, er nu tildels tjenlig for Ploven og kun sparsomt bevoxet med Krat. For at de ikke, naar de kom ud paa aaben Mark, skulde savne Træernes Skjul, bød han dem afhugge Grene og bære dem foran sig, og for at intet skulde besvære dem under deres hurtige Fremrykning, bød han dem derhos kaste en Del af deres Klæder samt deres Sværdskeder fra sig og bære Sværdene blottede. Til Minde om det skete efterlod han et blivende Navn (cognomen) for en Banke og et Vadested (monti vadoqve)".

Hvad er hermed ment? Man kunde tænke paa et Navn med Hakes Navn i (Hagested eller lignende), men dette antydes dog ikke af Texten. Det er „det skete" (ob cujus facti memoriam), der mindes i Navnet. Formodentlig er det *Skederne*, der sigtes til og dermed til den lille By Skede (nu Skee, det første e langt) i Haraldsted Sogn. Der har Absalon paa een Gang fundet Forklaringen paa Byens Navn og Haketogets Spor. „Vadestedet" er da Overgangen over Halleby Aa, som løber langs Skee By.

Omsider opdages den gaaende Skov og Vagten melder det til Kong Sigar i hans Sovekammer. Den var da allerede „tæt ved“ (propinqvum).

„Kongen sagde da, at dette Vidunder varslede hans Død. Deraf kom det, at den Sump, hvor Grenene blev huggede af, endnu kaldes *Hels* (Lethalis)“.

Hvor er det? Det er jo tydeligt et Marknavn, der brugtes paa Absalons Tid. Naar Saxo bruger det græske Lethe som Oversættelse, kan der vel næppe være Tvivl om, at det nordiske *Hel* har været i Ordet. P. E. Müller gættede i sin Saxo-Udgave paa Hellekær vestligst i Sigersted ind mod Fjenneslev. Men det blev en noget mærkelig Rute fra Skee til Valbrønde; en udrykkende Skare fra Sigersted vilde da heller ikke møde Fjenden ved Valbrønde. Jeg er ret vis paa, at der sigtes til den dybe Dal sydvest for Bringstrup By. Den hedder *Held-Eng*. Den kan godt kaldes en „Sump“ (palus). Der er endnu Mosehuller Haremose. Bakkesiden i Øst hedder *Helleholm*, i Vest *Helleagre*. Oven over Dybet i Vestskellet af Landstingsmand Ole Hansens Mark er der en Fordybning, som hedder *Helvedes Kedel*. Ved Udskiftningen blev der lavet et Husmandssted af en Del af Held-Eng. Det er nu ubeboet og faldefærdigt, men kaldes „Hellighuset“. Lige Syd for Sumpen er der et højere Agerskifte, som hedder Blyskovsagre, og samme Navn har de tilgrænsende Dele af Egerup Bymark. Man har her været i Udkanten af Blyskoven, som vel endnu var til paa Absalons Tid. Og skulde Krigerskaren, som det skildres, holde sig i Skov, maatte den netop fra Passet ved Tidselbro (Tislundbro?) tage Vejen vesten om Ørslevunderskov og Bringstrup, hvor

Skovene (Moeskov) laa indtil Svenskekrigen. Endnu paa Udskiftningskortet 1782 er der en Skovlevning tilbage paa Haremosebankens Kam over Heldeng. Kom man nu nogle Skridt videre, var man ude paa det aabne lave Land ud for Sigersteds dominerende Højde, og der er kun et kort Stykke tværs over Bringstrup Præstegaardsmark til Valpladsen.

Saaledes kunde Absalon nok fantasere Krigertoget ind i Egnen.

Om saa Absalons Forklaring af Navnet er rigtig, om det har noget med Hel at gøre, er jo et andet Spørgsmaal. Ogsaa i Allindelille Skov er der en lignende „Helvedes Kedel". Vi skal siden komme noget tilbage dertil.

Videre fortæller Saxo om Kong Sigar:

„Da han var bange for, at der var for snæver Plads i Byen, forlod han den og søgte ud i aaben Mark for at byde Fjenderne Slag der. Ved det Sted, som nu hedder *Valbrønde* (Walbrunna), hvilket vil sige Ligenes eller Mandefaldets Brønd, maatte han bide i Græsset, efter at Slaget var gaaet ham imod".

Denne Benævnelse er levende endnu. Bymarken derned fra Sigersted hed Valbrøndeagre, og Gaarden ovenover hedder nu Valbrøndegaard. Selve „Brønden" er forsvunden, der er drænet og planeret. Men Pladsen angives at have været lige syd for Jernbanen paa de lave Agre ca. 200 Meter Øst for Vejen til Bringstrup. Paa Valbrøndegaardens Dræningskort kan Pladsen ses. Paa Beyers Tid var her endnu „en Brønd eller et Vandhul". Han meddeler endvidere: „Fra disse Agre har jeg faaet to runde Stenkugler med Hull igennem, som en Bonde op-

ploiede, hvilke har efter de Tiders Stridsmaader været brugt til ved en ombunden Strikke at kaste paa Fjenden og drage tilbage, naar man vilde, og derved formere sin Fjende nye Slag, ligesom man vilde". Dette har vel for Beyer været et Bud fra Slaget, hvor Danmarks Konge faldt.

Ogsaa Valbrønden kunde det have været kont at bevare som et af den danske Heltedigtnings bekendte Steder.

Saxos Fortælling skrider videre. Sigars Søn *Sigvald* er bleven i Live og samler Sjællænderne mod den myrdende og plyndrende Hake Hamundsen. Denne finder det derfor klogest at slippe afsted i Tide med sin Hær. Men hans Stalbroder *Hake den hugprude* vil ikke vige og bliver tilbage med en Del af Hæren, ventende paa Flaaden, der skulde komme op ad Susaaen. Foreløbig trækker han sig lidt tilbage til Byen Alegsted (villa Alexstad), d. v. s. Alsted.*) Her kommer det til Slag i to Dage og baade Sigvald og Hake falder, men Danskerne sejrer.

„Men Natten efter at Slaget var endt, naaede Flaaden den bestemte Havn efter at være sejlet igennem Susaa. I gamle Dage var denne Aa nemlig sejlbar, men nu er den saa tilgroet og smal, at kun faa Skibe kan komme ind i dens snævre og dorske Løb. Da Søfolkene ved Daggry saa deres Stalbrødres Lig, opkastede de for at jorde Høvdingen en anselig Høj, som endnu i vore Dage er navnkundig og kaldes *Hakehøj* (Haconis bustum). Pludselig kom saa Borkar over dem med sine skaanske Ryttere og huggede dem ned, og efter at have fældet Fjenderne besatte han Skibene, som nu var

*) I den trykte Udgave staar der Axelstad, men hvor Magnus den Godes Fald med Hesten fortælles, staar det rigtige Alexstad.

blottede for Rorfolk, og satte over Hals og Hoved med aandeløs Hast efter Hamunds Søn. Han traf ham, og efter at det var gaaet Hake ilde i Slaget, flyede denne skrækslagen med tre Skibe til Skotland, hvor han to Aar efter døde".

Den heri nævnte „navnkundige" Høj har lige til vore Dage bevaret sit Navn, som den nævnedes i Absalons Tid: *Hagehøj*. Men nu er det rigtignok

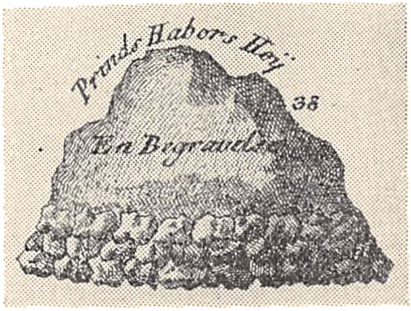

Beyers Afbilding af Habors Høj.

paa det sidste med Bevarelsen af Navnet. Paa Generalstabens Kort staar der „Hagbards Høj". Og i Kraft af Troen paa den skrevne Avtoritet har Navnet nu ogsaa sejret hos Befolkningen. Schoubølle har jo allerede gjort Attentat i den Retning, men den egentlige Forbryder er S. M. Beyer. Han dekreterer uden videre (S. 38):

„Hage-Høi ɔ: Habors Høi, en meget stor og udmærket Høi af sin Dannelse, Høide, Omfang og Prydelse, med tre Rader Stene ved Roden omsat, hvor Habor og Signe ligge begravne. I denne Høi have adskillige gravet i Tanke at finde noget Kostbart. Man fortæller, at en Bonde i Fienneslev for endel Aar der fandt en stor Kobberkiedel".

Denne beyerske Navneforandring bør igen udgaa af Brug, og Generalstaben bør genindføre det rigtige Navn. Hvad saa siden Navnets Oprindelse er, er det interessant, at Højen har bevaret sit Navn fra før Valdemarstiden.

Den anselige Høj, let kendelig ved en Graapil paa dens Top, ligger lige paa Kammen af Bakkehældet over Susaaens Enge. I Højens Side sidder endnu et Par Sten, og i Mands Minde var der flere. Beyer fremhæver (S. 147) at særlig Hagehøj og Elmehøj var udstyrede med anselige Stenkredse. Paa hans Tegning af „Habors Høj" ser det ud, som om dens Fod var lavet med tre Skifter Kampesten over hinanden og ikke med tre Stenkredse uden om hinanden. Dette vilde vistnok være noget særegent. Men iøvrigt indses det ikke, hvordan der skulde kunne være tre Stenkredse ned ad Sydskraaningen. Om det da er en Ubehjælpsomhed ved Tegningen eller virkelig en Mærkelighed ved Højen, skal jeg ikke forsøge at afgøre.

Senere i Middelalderen gled Saxos Fortælling i Forglemmelse og en Kæmpevise tog dens Plads. I denne er hele Baggrunden med Blodhævnsfejder og Vikingetog glemt. Der er kun en Elskovshistorie, fint og ridderligt fortalt. Naar man nu siden i Sigersted — og mange andre Steder — paaviste Gerningsstederne, saa var det ud fra Visen. Man faar nu lidt Østen for Signelilles Bur en Signelilles Brønd, hvori hun nedsænkede alle sine Kostbarheder i en Spand. „Sigerstederne har mere Sølv og Guld, end de selv ved af". Der er for Resten

nu en Brønd med Pumpe paa samme Sted, men den er gravet 1915. Til den anden Side vistes „Ternehullet“, hvor den onde Terne blev druknet, Benævnelsen kendes ikke mere, men Beyer har Stedet paa sit Kort, og derefter er det et stærkt, nu overdækket og rørlagt Kildevæld, som hed *Værekilde,* men som i Folkemunde aldrig kaldtes andet end *Natravnehullet.* Er det Ternen, der er bleven til en Natravn? I Visen er det iøvrigt ingenlunde et Vandhul, Ternen bliver sat i:

Havbor var hængt og Signelille brændt;
det var saa ynkeligt et Mord;
saa toge de den Tærne,
satte hende levende i Jord.

Beyer fortsætter: Han kender et Signes Hul paa Øen ved Vrangstrup, „saa kaldet, fordi hun paa Jagt med sin Fader og Habor faldt der i Aaen med sin Hest, og hvor Habor vovede sig i Fare for at redde hende“. Han har en „Signes Spadseretur“ ned mod Alsted, og Højene faar han rigelig anvendt. Giermers-højen er Gierningshøjen, „saa kaldet, fordi Gierninger, som gieldte Livet, der bleve paadømte“*), og Habor blev da ogsaa dømt der. „Stang-Høi, saa kaldet, fordi Prinds Habors Kammertiener, naar hans Herre skulde hænges, derfra skulde give Signal ved et paa en Stang ophængt Flag til Signes Bur“.

Elmer-Høj forklares som „Alger Høi, hvor Prinds Alger, Kong Sigers Søn ligger begraven“. Dronningens Begravelse fik han anbragt i Bringstrup, og om Kong Sigers Grav skal vi siden høre.

*) Germar er et Mandsnavn.

Have Mølle ved Ringsted, der har Navn af den forsvundne Skov Munkehave, bliver til „Habor Mølle".

Denne Sagndannelse er siden fortsat. Jeg har af en nu afdød Kone faaet bemærket, at Kong Sigers Slot laa i Jordemoderens Vænge, d. v. s. Sigersted Bys gamle Forte. Begrundelsen var rigtignok oppløiede Mursten, der jo ikke er tilstrækkelig gamle Oldsager.

Hvad er nu hele Historien lavet af? Er der nogen Virkelighed bag?

Hertil er allerførst at bemærke, at Saxos Fortælling er Historie paa lignende Maade som Ingemanns Romaner er det. Det er Digtning, ældgammel vidtberømt Heltedigtning i Kvadets Form, men ogsaa Digtning over historiske Emner. At skille Elementerne ad er næppe gørligt. Digterisk interesserer Hagbard og Signe — nu som i gamle Dage. Historisk interesserer Kong Siger. I det ældgamle angelsachsiske Kvad Widsid siges: „Sigehere forlængst de Sø-Daner styred". Sø-Daner maa vel være Ø-Daner, og der har altsaa gaaet Ry af en Kong Sigar hos dem, og det bliver længe, længe siden, omkring Aar 400 eller saa. Det er Folkevandringstiden med dens æventyrlige Skikkelser og hastigt stiftede og styrtede Riger. Af den Tids Begivenheder groede det Stof, som Heltedigtningen i flere Aarhundreder tumlede med i Tyskland og i Norden.

Professor Axel Olrik forberedte med Iver en videnskabelig Behandling af Sagen i Fortsættelsen

af hans Værk „Dansk Heltedigtning“. Jeg har liggende begejstrede Breve fra ham derom. Nu har hans tidlige Død forhindret Fuldførelsen. Saa vidt jeg har forstaaet, mente han at kunne gøre det historisk sandsynligt, at Sigars Slægt (Siklingerne, som Islænderne sagde) var de første Samlere af et Danevælde med Sjælland som Hovedland og Sigersted som Kongesæde. Før den Tid kendes Navnet Daner (Danskere) slet ikke. De havde kort før fortrængt Herolerne. Den bratte Blodhævnskatastrofe udslettede Slægten, og Sigersted blev ikke mere Kongsgaard. I Stedet kom et nyt mod Hadbarderne rettet Danevælde i Lejre under Halfdan-Ætten, der lige saa brat gik under ved Rolf Krakes Fald. Endelig samles Danmark helt, nu Jylland med, af Harald Hildetand.

Jeg indrømmer, at en saadan Tidsfølge af de gamle Efterretninger om Danmarks Skæbne har meget for sig. Det vilde være interessant, om Olrik har efterladt sig saa meget, at hans Bevisførelse kan fremdrages.

Men saa kommer Spørgsmaalet om Stedfæstelsen.

Hvad vi her har søgt efter er, hvilke Steder det er, Absalon har ment. Om dem alle gælder det, at de er Navneforklaringer: Skede, Held-Eng, Valbrønd, Hagehøj, Havbyrd. Og om dem alle med Undtagelse af Højen gælder det, at Steder netop *ikke* faar Navn paa den Maade. For saa vidt er det Digt eller, om man vil, uholdbar Videnskabelighed.

Men en anden Sag er det, om al denne Søgen efter Enkeltheder maaske bunder i en ældgammel Overlevering om, at Sigersted var Skuepladsen for de viden om besungne Begivenheder.

At denne Mening er ældre end Absalon, faar man et lille Vink om i det i den saakaldte „ældre Edda" opbevarede Kvad om Helge Hundingsbane, lettest læst i Olaf Hansens Oversættelse af Edda S. 134 f. Der er fremsat den Formodning, at det skulde være digtet til Ære for Magnus den Gode omkring 1045. Det skildres her, hvorledes Helge fødes i Braalund, mens Norner spinder hans Skæbnes Traade. Hans Fader kommer fra Slaget og lyser ham i Kuld og Kon,

gav ham Navnet Helge,
gav ham *Ringsted*,
Solfjæld, Snefjæld,
Sigaroldene . . . .

Det er aabenbart Navne med Højhedsklang, Digteren hober sammen. Solfjæld og Snefjæld er Østen for Sol og Vesten for Maane. Men Ringsted er utvivlsomt midt paa Sjælland, og Sigaroldene (Sigarvellir) er formentlig lige ved Siden af. Og at de vælges, er da for Berømmelses Skyld. Det turde være Sigarsagnet, der har baaret det sidstnævnte ind i Kvadet i Naboskab til Ringsted.

Men dette er ganske vist kun godt et Aarhundrede tidligere, og der er endnu lang Vej til Folkevandringstiden, en 500 Aar. Saa man er lige klog.

Meget beror paa Navnet *Sigersted*. Navne med saadan Endelse kan nok være fra Folkevandringstiden, kan ogsaa være senere. Dr. Ussing har behandlet dem i Aarbogen 1915 S. 16 f. og regner dem for Høvdingegaarde fra Vikingetiden ca. 700—1000. De er i saa Fald for unge til at komme i Betragtning. Men Navnene passer ellers godt nok

til Sagnets Navne. I Alsted, Sigersted, Ringsted, Haraldsted, Vigersted har vi Navnene Aleg, Sigar, Ring, Harald, Vikar, og i Sagnet om Hake Hamundsøns Tog optræder ogsaa en Dansker Hake Vikarsøn, som ikke vil være med paa Toget mod Kong Sigar.

Sigersted er altsaa opnævnt efter en Sigar, men dermed er jo ikke givet, at denne Sigar var Sø-Danernes Konge. Vi er lige nær. Man vil kunne bemærke, at havde Rolfs Historie ikke udtrykkelig været knyttet til Lejre, saa havde man vel anbragt ham i Rolfsted. Man kan faa en særlig Mistanke, netop fordi Stedet hedder Sigersted og derfor indbyder til intetsigende Gætning. Iøvrigt kan det bemærkes, at stammer Bynavnet fra Kongen, da er Udpegningen af Langdyssen nede ved Susaaen som Kongeborgens Ruin selvfølgelig en daarligere Anvisning end Anvisningen paa Jordemoderens Vænge. Den store Højgruppe er Pladsen for en langt ældre nu navnløs Bebyggelse. At der har været Bebyggelse (i Stenalderen?) bevidnes iøvrigt af en meget stor Slibesten, der laa kort fra Hagehøj og er havnet i Inspektørboligens Have ved Sorø Sygehus. Men Sagntidens Kongsgaardsplads maatte være Sigersted Byplads*). Højtliggende Pladser er

*) Et Supplement til Ideen om Sigersted som Kongesæde er H. V. Clausens Tydning af Navnet Skellerød (Fortid og Nutid I, 125), gl. Skelverhøje, idet Skelv skal betyde Højsæde (Odins Hlidskjalf) og det hele betegne den Høj, hvor Kongen „sad paa Høj", den Tids Maade at holde Statsraad og give Audients paa. Jeg synes nu rent ud sagt, at Skellerød er for langt fra Sigersted. Derimod kunde Sammenstillingen: Salhøje (Sallov) -- Skelverhøje sige noget om en Gudsdyrkelsesindretning.

valgt baade af Sigar og Ring og af den Breng, som har bygget Bringstrup (Brengstorp).

I denne Sammenhæng bor der imidlertid bl. a. gaas ind paa et andet af Folkesagnets Oldtidsminder: *Kong Sigers Grav.*

En saadan udpegedes nemlig ganske udtrykkeligt vest for Byens Led. Den er aftegnet paa Worms Kort, og Pladsen udpeges endnu, en langagtig naturlig Højde mellem de nu lidt udflyttede Gaarde Ipskærgaard og Gadekærgaard, paa den førstes Tilliggende Den omtales i Danckells foran anførte Beretning, og Beyer omtaler den udførligt, idet han mente her at have gjort det aldeles afgørende Fund. To Gange i sin Bog S. 40 og S. 172 skildrer han sit Fund. Han fandt nemlig *Runer.*

„Denne ældgamle Skrift, der er ligesaa mærkelig som fornøjelig at handle med, hvilket jeg fik Lejlighed til ved at afvelte den Vesten for Sigersted Bye efter Traditionen paa Kong Sigers Grav lagte store Sten, næsten 4 Alen lang, 3 Alen bred og 1 Alen tyk; hvilken Sten formedelst sin Størrelse kostede mig Umage og Mandskab at faa afveltet. Imidlertid, som Bønderne der i Byen vare nysgerrige med flere at se den Skat, som de troede jeg der fandt, saa hjalp de til med, at vi fik Stenen afveltet og saae, baade hvad vi optoge under Stenen, og hvad der stod tegnet oven paa Stenen; thi Stenen laa paa en liden Forhøining, næsten i Jord over sig, begroet med Mos og Snaus, hvilket, da det blev afskruppet, mod vores Forventning tilkiendegav Traditionens Rigtighed og viiste os denne Byes Beboeres ældgamle Skrift, som jeg med sine Caracterer og Runer noiagtig lod aftegne, saavidt muligt, og ikke vil undlade at meddele efter sin Udtydning saaledes:

RUNR
USUER SIGUR KUNU
RISTI AS
ALGER DEKN.

Som oversættes paa Dansk efter disse Tider: Gravskrift over Sigur Konge. Reist eller risset af Alger Dekn.

Hvilket tydelig beviser Siger Konges Tilværelse, Bopæl og Grav, som af nogle er disputeret.

Formedelst Stenens Ujevnheder paa sin Overflade, som formodentlig er foraarsaget deels af Bøndernes idelige Færsel og Tummel med deres Plove, Harve, Trumle etc., som de almindelig havde sat der ved Stedet, naar de fik afbrugt disse Redskaber, deels af Tidens Ælde og Fugtighed, vare nogle af Stenens Caracterer og Bogstaver endel utydelige, især de to nederste Linier, som allene kiendtes af sine Prikker og Streger, hvilke efter al Sandsynlighed og Rimelighed skal betyde: Risset eller reist af Alger Dekn . . . . . DEKN, der formodentlig betyder saa meget som Forstander, vidner om, Alger har været en vigtig Statsmand ved Kong Sigers Hof.

Denne Sten af sin Raritet og Ælde holdt jeg Haand over og bad, den maatte blive urørt af den, som egentlig tilhørte den, nemlig paa hvis Grund den laae, som var Universitetsbøndens i Sigersted, hvilket og skede endel Aar, indtil, som Rygtet siger, Stenhuggerne ved den nye Landevej kom til Sigersted, der skal have hugget den i Stykker og betient sig af den til Broestene og Afvisere, og skal have faaet den i mange af sit Slags. Hvilken Gierning jeg meget beklager.

Denne Beklagelse maa vi i høj Grad istemme, og skulde Dele af Stenen engang genfindes i en Stenkiste paa Landevejen, vil det være af største Interesse. Man tog ikke Beyers Bog alvorlig, og hans Læsning i dens Enkeltheder egner sig heller ikke til at tages alvorlig. Enhver, der er kendt med

Runetidens danske Sprog og med Indskriftens Fordeling paa en Runesten, kommer til at smile. Et Ord er for Resten let rettet: ufuer skal være uftir (efter), og Fejllæsningen er let forklarlig af Runeformen. Men man har formodet, at Beyer kun har set Syner i Stedet for Runer. Svend Grundtvig bemærker spidst: „For Præstens Skyld maatte man ønske, at disse Runer virkelig vare ristede af Degnen". Der har imidlertid været Runer. Beviset ligger i det Ord, han ikke kan klare, det som han gengiver ved dekn. Efter hans egen Runenøgle i Bogen er det Ordet *Thegn*, som vi kender saa overmaade godt. Det findes paa mange Runestene og er et Hædersnavn for den ældre gifte Mand. Dette Ord maa have staaet i Runer paa Stenen. Ellers var Beyer aldrig kommet i Forlegenhed dermed.

Hvor meget af det andet der saa har staaet paa Stenen, er det selvfølgelig en vanskelig Sag at tale om. Det meste passer til gængse Runestensord. Det er maaske Midtpartiet af en omløbende Indskrift. Om det er en Sejr eller en Sigar eller en Sigurd, om det er en Konge eller en Kone, der har været nævnet, det er altsammen uløste Spørgsmaal.

Beyer lod gøre en Tegning. Mon den skulde være til? Den kunde jo være i Familien. Den kunde ogsaa være afleveret til Professor *Abraham Kall*, hvem Beyer havde meget med at gøre paa Oldforskningens Vegne.

Iøvrigt gør Beyer Rede for Fundet i Graven, en Urne med brændte Ben, Glasperler, en Malmklinge af en Dolk eller Kaarde, en Stridsøkse m. m., hvoraf der leveres lidet oplysende Afbildninger.

I en lille Forhøjning i Nærheden fandtes et Hesteskelet, som Beyer naturligvis forklarer som Kongens Hest.

Om alt dette nu vedkommer Stenen, er ikke uden videre givet. Ser man paa Worms Tegning, kunde man faa Indtryk af en Skibssætning, en Skæid. Det hele minder slet ikke saa lidt om den mærkelige Glavendrup-Sten paa Fyn, der indeholder den længste danske Runeindskrift. Den blev opdaget 1806 paa en Mark i Glavendrup, hvor den næsten var helt nedsunken i en mindre Høj, vistnok en meget ældre Broncealder-Gravhøj, der er benyttet som Del af dette Mindesmærke. Om Højen er en Skibssætning. Hele Mindesmærket er fra omkring 900. Paa Stenen læses: „Ragnhild satte denne Sten efter Alle Saalve-Gode, Viets hæderværdige Thegn. — Alles Sønner gjorde dette Mindesmærke efter deres Fader og hans Kone efter sin Ægtefælle; men Sote ristede disse Runer efter sin Herre. — Tor vie disse Runer! — Den skal visselig komme til at sone sin Brøde, som over Vold mod denne Sten eller drager den bort over en anden". (Se Wimmer De danske Runemindesmærker, Haandudg. ved Lis Jacobsen S 103 og Tegningen Traps Danmark. 3. Udg. III 480).

Sigersted-Mindesmærkets Beliggenhed lige uden for Byens Led i Sigersted kunde jo ellers nok passe for en Høvding, hvis Gaard Sigersted havde været.

Men — Indskriften har været med yngre Runer, d. v. s. tidligst fra Vikingetiden. Har den virkelig været over en Sigar eller Sigurd, og har Sigersted Navn efter ham, saa kan det ikke være

Widsids berømte Sødane-Konge. Og skulde Signe-Sagnets Kong Siger være den, der er rejst Runesten over, saa har han ikke været Danskernes Konge, og saa er hele Sagnet ikke af de ældste men af de yngste blandt vore Heltesagn.

Derfor er Stenen nærmest i Vejen for at stedfæste det berømte Sagn i Sigersted. Men det sandsynligste er vel, at om vi kendte Indskriften, vilde den hverken sige fra eller til om den Sag.

Imidlertid er der endnu noget at sige om enkelte af de andre Steder. Det behøver ikke at være helt Snak med alle Navneforklaringerne. Og der er nu først den efter *Hel* opnævnte „Sump". Hellekær i Sigersted er utvivlsomt Helghekær, Helligkær. Ellers skulde det heddet Helkær. Men i Bringstrup kan det godt være Dødens Gudinde, der er paa Færde. Sammenstødet af Lyde er saaledes i Sammensætningen, at et hjælpende men halvt uhørligt e i Nutids Udtale ikke siger meget. Hel-Eng, Helholm, Helagre kan godt ligge under, og paa Absalons Tid var de danske Sprogformer dog vist saaledes, at man kunde høre, om der i Navnet var Tale om „Hel" eller om „hellig". Saa kommer dertil Jordfaldshullet „Helvedes Kedel". Dette kan her som i Allindelille Skov være en kristelig Vittighed, men det kan ogsaa være et hedensk Minde. Der kan have været en Helligdom, en *Harg* for Hel. Norden og Østen om de med Hel benævnede Bakkesider strækker sig *Haremose-Agre.* Det kan komme af, at der har været Harer i Mosen, men det kan ogsaa komme af Ordet Harg, en stenkredset Helligdom under aaben Himmel. Den Mose, der kan være Tale om, maa være de nuværende

Moschuller nede ved Heldengen. Der har været en lille Sø, som godt kunde egne sig til at være Helligdommens Vandhul. Der har vistnok flere Steder været en sjællandsk Dyrkelse af Hel saavel som af de dødes Gud Odin. Allehaande Rygter om, hvad der er foregaaet her kan da have givet Tilknytning til Fortællingen om Hakes Tog. En Melding om, at Skoven kom gaaende ud af Hels Helligdom var jo rigtignok et Dødsvarsel af Rang!

Valbrønde er muligvis ogsaa en gammel Helligdom. Navne med „Brønde" er der gerne noget ved i den Retning. Og Val betyder virkelig en Samling Lig eller Offerkroppe. Navnet *kan* fortælle om Menneskeofre. Saadanne Menneskeofre hørte til efter Sejr saavel som før Kamp. Og der kan have været ældgammel Fortælling om saadanne Begivenheder ved Valbrønde.

Endelig er, efter hvad Dr. Gudmund Schütte gør mig opmærksom paa, *Skede* oftere i Sverig Navn paa hellige Steder (Skedevi). Det kan have været et Sted, hvor Vaaben og Gods henlagdes itubrudt som Offer til Guderne, hvad jo vilde gøre Fortællinger om bortkastede Skeder og Brynjer netop paa dette Sted forklarlige. Der kunde simpelt hen være Tale om en Offerhandling.

Der *kan* — —, men det kommer jo rigtignok an paa, om disse Fortællinger er Heltedigtningens Fantasistof, som man her har søgt at finde Pladserne for, eller de virkelig er gamle stedbundne Fortællinger, hvori et og andet er blevet forandret efter Tiderne, saa at bl. a. hedenske Kultushandlinger er blevne uforstaaelige og omdigtede.

Det sikreste og ejendommeligste turde den for-

modede Hel-Harg i Bringstrup være, selv om den ikke skulde have været brugt i Haketoget. Den dybe Dal har endnu et eget dystert Præg, som vel har været stærkere før.

For at sige noget ordentligt om den maa man imidlertid have ganske anderledes Rede paa den formodede Heldyrkelse, Dyrkelse af Døden.

Nu er „Kong Sigers Grav“ en Lucernemark, Mindestenene danner Bund i den Hovedlandevej, som Avtomobilerne suser henad om Kap med Exprestogene, der spyr deres Damprøg ud over den drænede Valbrond, og Banearbejderne stamper Gruset fra Signes Bur fast om de rystende Sveller. I Buret dernede paa Pladsen staar et Damptærskeværk, og paa de minderige Marker høster Selvbinderen en gylden Sæd. For 140 Aar siden var begge Sogne fulde af Kæmpehøje, omkrandsede med store Stenkredse, til Dels kronede med store Stengrave. Det er ryddet saa forsvarligt, at det næsten er uforsvarligt, og navnlig er Stenene borte. Men der er alligevel Sans for de gamle Minder; og i de anseelige grundmurede Gaarde, hvor der er finere og lunere end i Kong Sigers „Slot“, har man slet ikke glemt dem, der gik forud. Desværre er de Tider endnu ikke forbi, da der kæmpes som i Kong Sigers Dage. Den gamle Historie er jo slet ikke nogen hyggelig Historie, men det bør fremhæves, at det, der i gamle Dage betog Folk i den, var dens Tale om *Troskab*.